

Рассмотрено:
на заседании МО
гуманитарного цикла
Рук.МО _____
Протокол № _____
от « _____ » _____ 20__ г.

Согласовано:
Зам.дир. по КО
_____ Л.С.Межидова
Протокол № _____
от « _____ » _____ 20__ г.

Утверждаю:
Директор МБОУ «СОШ №91»
_____ М.А. Магамадова
Приказ № _____
от « _____ » _____ 20__ г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная (чеченская) литература.

для обучающихся 10 – 11 классов

г. Грозный, 2023 год

КХЕТОРАН КЕХАТ

Программа хЮттийна нохчийн меттан хъехархочунна ишколан дешаран хИнцалерчу тенденцешна а, Iаморан жигарчу методикашна а тIехъажийна йолу дешаран предметан белхан программа хЮттош, методически гЮ-накъосталла даран Iалашонца.

Белхан программо хъехархочун таро хуьлуьйтур йу:

1) нохчийн мотт хъехаран процесехь коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь билгалдаьхначу Iаморан личностни, метапредметни, предметни жамIашка кхачош долу хИнцалера некъаш кхочушдан; (кхин дIа – ФПДС КИД);

2) билгал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Iаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дIасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Iаморан коьчал карайерзорхъама йалийнчу дешаран гIуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, рузманан-тематикин планировани кечйан.

Личностни а, метапредметни а жамIаш далийна, коьртачу йукъардешаран ишколехь нохчийн мотт хъехаран башхаллаш тидаме а оьцуш.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмето билгалдо предметашна йукъара уьйраш гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца кхочушйар.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЙУКЪАРА ХАРАКТЕРИСТИКА

Нохчийн мотт – нохчийн халкъан ненан мотт, Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт.

Нохчийн мотт хааро а, цуьнан тайп-тайпана кепаш, функционални тайпанаш карадерзоро а, цуьнан стилистически башхаллех, суртхЮтторан таронех кхетаро а, нохчийн маттах тайп-тайпанчу тIекаренан хьелашкахь нийса а, эвсараллица а пайдаэца хааро а билгалдоккху адаман кхиаме хилар.

Нохчийн матто, шен тIекаренан а, оила йовзийтаран а коьрта функцеш кхочушйеш, адамашна йукъахь уьйр латгайо, адаман кхетам а, дог-ойла а кхолларехь дакъалоцу; нохчийн мотт нохчийн халкъан хаамаш, оьздангаллин ламасташ, истори ларйаран а, йовзийтаран а коьрта гIирс бу.

Ишколехь нохчийн мотт Iамор тIехъажийна ду дешархочун оьздангаллин а, коммуникативни а культура кхачаме йалорна а, цуьнан интеллектан а, кхоллараллин а говзалла, оилайар, иэс, суртхЮттор, ша кхочушден дешаран гIуллакх кхиорна а.

Нохчийн мотт Iаморан чулацам иштта тIехъажийна бу функционални говзалла, адаман йешаран, текстех кхетаран, тайп-тайпанчу барамийн текстийн хаамах пайдаэцаран, цуьнан маххадоран, цунах оилайаран, шен Iалашонашка кхачаран, шен хаарш а, таронаш а шорйаран, йукъараллин дахарехь дакъалацаран интегративни хаар санна, кхиорна. Къамелан а, текстан а гIуллакх нохчийн меттан ишколан курсан къепе кхолларехь коьртаниг ду.

Цаьрца догIуш долу хаарш а, карадерзарш а далийна Iаморан метапредметни, предметни жамIийн ларамехь, Iаморан чулацамехь (дакъош: «Мотт а, къамел а», «Текст», «Меттан функционални тайпанаш»).

Дешаран предметан чулацам кхочушбан таро йу классал арахьарчу гIуллакхдарехь: экскурсеш, тематикин меропрятеш, конкурсах, и. д.кх.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ IАМОРАН IАЛАШОНАШ

Коьртачу йукъарчу дешаран программашца нохчийн мотт Iаморан Iалашонаш йу:

патриотизмах кхетар а, иза гучуйаккхар а, нохчийн мотт Нохчийн Республикин шолгIа пачхьалкхан мотт санна, нохчийн халкъан къоман мотт санна ларар; маттаца нохчийн халкъан син хьал лардаран, довзийтаран кепе а, тIекаренан гIирсе а санна кхетаме йукъаметтиг хилар; нохчийн культуре ларам гучубаккхар;

нохчийн мотт адаман кхиаран г'ирс, йукъараллин уьйр кхолларан г'ирс санна караберзор; нохчийн маттах, цуьнан д'ах'оттамах, функцех, нохчийн меттан стилистически г'ирсех хаарш карадерзор; литературин меттан норманаш а, къамелан оздангалла а практикехъ карайерзор; жигара пайдаоьцучу а, нуьцкъаллин а дешнийн хьал тодар а, шен къамелехъ тайп-тайпанчу грамматически г'ирсех пайдаэцар а; орфографически а, пунктуационни а говзалла кхачае йалор, шен къамел кхачае далоран лаам кхиор;

къамелан г'уллакх, адамашна йукъарчу куьцан а, куьцан доцучу а г'екаренан хьелашкахъ гонахарчу нахаца эвсара йукъаметтигаш латтош долу коммуникативни карадерзарш кхачае далор; нохчийн мотт тайп-тайпана хаамаш бовзаран г'ирс санна караберзор;

ойланан г'уллакх кхачае далор, нохчийн мотт Iаморехъ дустаран, анализан, синтезан, жамIдаран, тайпанашка д'асадекъаран, билгала йолу бакъонаш д'ах'итторан, универсальни интеллектан карадерзарш кхиор;

функционални говзалла кхиор: хаамийн лехам кхочушбаран, оьшу хаам схьакъасторан а, хийцаран а, тайп-тайпанчу барамехъ йолчу текстийн чулацам тидаран, царах кхетаран, пайдаэцаран хаарш; текстан хааман-маьIнин йухакечдаран стратеги а, говзалла а, некъаш а карадерзор; текстах, цуьнан г'уллакхах, йукъарчу маьIнех, маьIнин д'ах'оттамах, авторан коммуникативни Iалашонах, меттан г'ирсийн г'уллакхах кхетаран кепаш карайерзор.

ДЕШАРАН ПЛАНЕХЪ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН МЕТТИГ

Коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца дог'уш, «Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предмет йукъайоьду «Ненан мотт а, литература а» предметни областана, Iамо декхарийлахъ долу предмет а йу.

Дешаран хьесапца нохчийн мотт Iаморна билгалдаькхина 67 сахьт:

10 классехъ – 34 сахьт (к'Iранахъ – 1 сахьт), 11 классехъ – 33 сахьт (к'Iранахъ – 1 сахьт).

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

10 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн мотт – Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт. Нохчийн мотт – нохчийн къоман мотт. Мотт – адамийн уьйран а, кхиаран а, къийсаман а г'ирс Меттан мехаллех а, йукъараллин дахарехъ цо д'Iалоцучу меттигах а кхеташ хилар

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Фонетика а, графика а, орфоэпи а лингвистикин дакъош санна. Аз – меттан уггар а жима дакъа. Озан а, элпан а дазар. Х'инцалера нохчийн абат. Фонетически транскрипцин цхьайолу кепаш (элементаш). Мукъа а, мукъаза а аьзнаш. Къамелдарехъ аьзнийн хийцадалар. Нохчийн меттан шатайпана аьзнаш. Деха а, доца а мукъа аьзнаш. Дифтонгаш. Нохчийн меттан интонаци, интонационни конструкцийн коьрта тайпанаш. Орфоэпин коьрта норманаш.

Деха а, доца а, мукъа а, мукъаза а, зевне а, къора а аьзнаш къестор. Дешан озан а, элпан а х'оттам дубхь-дубхьал х'оттор. Дешан озан-элпан анализ йар. Дешнаш дакъошка декъар. Дош цхьана мог'Iанера вукху мог'Iане сехьадаккхаран хаарш карадерзор. Нохчийн меттан интонаци а, орфоэпически норманаш а карайирзина хилар. Нохчийн меттан интонацин а, аьзнийн къепен а башхаллех кхеташ хилар.

Дешнийн латтам а, дешнийн кхолладалар а

Морфема меттан жима а, маъИне а дакъа хиларх кхетар. Дешан лард а, чаккхе а. Орам. Цхъанаораман дешнаш. Орамерчу элпийн хийцадалар. Суффикс. Дешхьалхе.

Схъадовлаза а, схъадевлла а дешнаш. Дошкхолладаларх а, хийцадаларх а болу кхетам. Дошкхолларан а, формакхолларан а морфемаш. Нохчийн меттан дошкхолларан коьрта некъаш. Дошкхолладаларан га (пара) а, дошкхолладаларан зIе а. Морфемни а, дошкхолладаларан а дошамаш.

Нохчийн дешан хIоттаман башхаллех кхеташ хилар. Дешнаш а, дешан форманаш а кхолларехь морфемаша дечу гIуллакхах кхеташ хилар. Дешан морфемаш къастор. Дошкхолларан дакъошка хьаьжжина, дешан мехалла билгалйар. Цхъанаораман дешнаш харжар, къамелехь царах пайдаэцар. Дешнийн зIенаш а, дешнаш кхолларан коьрта некъаш а билгалдар. Тайп-тайпанчу некъашца дешнаш кхолла хаар карадерзор. Нийсайаздарехь дошкхолладаларан а, морфемийн а декъехула карадирзинчу хаарех, шардарех пайдаэцар. Тайп-тайпана хьесапаш морфемийн а, дошкхолладаларан а дошамашца кхочушдар.

Дешан хIоттамца дешнаш таллар, дошкхолладаларан таллам бар.

Лексикологи. Фразеологи

Дош – меттан цхъа дакъа. Дешан лексически а, грамматически а маъИна. Къоман обздангаллин маъИнин дакъа шайца долу дешнаш. ЦхъанамаъИнин а, дукхамаяИнийн а дешнаш, дешан нийса а, тIедеана а маъИна. Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.

Нохчийн меттан лексика, шен схъайаларе хьаьжжина (билгала нохчийн а, тIеэцна а), жигара а, кIезиг пайдаоьцу а (историзмаш, архаизмаш, неологизмаш), цунах пайдаэцаран гуо (йукъара, шуьйра пайдаоьцу дешнаш, диалектизмаш, терминаш, профессионализмаш).

Лексикин стилистически дакъош: книжни, йукъара, къамелан.

Фразеологизмаш, церан билгалонаш а, маъИна а. Аларш, дустарш, кицанаш.

Нохчийн меттан дошамаш. Шинаметтан дошамаш.

Дахаран хьелашкахь тIекареш дIакхехьарна оьшучу барамехь лексически а, фразеологически а аларш карадерзор. ТIекаре йаран хьоле а, Iалашоне а хьаьжжина, къамелехь шайн маъИнашца вовшашца даза тарлуш долчу дешнех пайдаэцар. Дешнийн маъИнаш къасторхьама а, синонимаш, антонимаш, фразеологически цхъаьнакхетарш харжархьама а, тайп-тайпанчу дошамашца болх бар. Дош лексически къастор.

Морфологи

Морфологи – грамматикин дакъа. Нохчийн меттан къамелан дакъош. Коьрта къамелан дакъош. Церан грамматически маъИна а, морфологически билгалонаш а, синтаксически гIуллакх а. Нохчийн меттан дожарийн къепе: маъИна, кепаш, пайдаэцар. Нохчийн меттан къамелан дакъоьн хенийн, классан гайтамийн къепе: маъИна, кепаш, пайдаэцар. ГIуллакхан къамелан дакъош. Церан маъИна, морфологически билгалонаш, синтаксически гIуллакх. ГIуллакхан къамелан дакъоьн тайпанаш: маъИна, хIоттам, синтаксически гIуллакх. Айдардешнаш а, азтардаран дешнаш а

. Нохчийн а, оьрсийн а меттанийн къамелан дакъоьн йукъара долчух а, йукъара доцчух а кхетарШайн коьртачу билгалонашца тайп-тайпана къамелан дакъош довзар. Дош морфологически къастор. Нохчийн литературни меттан норманашца догIуш тайп-тайпанчу къамелан дакъоьн дешнийн кепех (форманех) пайдаэцар

11 КЛАСС

Синтаксис. Цхьалхе а, чолхе а предложени. Ма-дарра а, лач а къамел.

Синтаксис – грамматикин дакъа. Нохчийн меттан синтаксисан дакъош. Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан дIахIоттам а, тайпанаш а. Дешнийн цхъаьнакхетарехь дешнийн

уыйр а, тайпанаш а (бартбар, урхалла, тIетовжар). Предложени, цуьнан дIахIоттам а, грамматически маъIна а. Аларан Iалашоне а, эшаре а хъаьжжана, предложенийн тайпанаш. Предложени кечйеш болу гIирсаиш: эшар (интонаци), логически тохар, дешнийн кьепе. Предложенин грамматически бух

Цхьалхе а, чолхе а предложенеш. Цхьалхе предложени. Предложенин коьрта а, коьртаза а меженаш а, церан хилар а. Цхьалхечу предложенийн тайпанаш: шинахIоттаман а, цхьанахIоттаман а, йаьржина а, йаржаза а, йуьззана а, йуьззана йоцу а, чолхейаьлла а, чолхейалаза а. ЦхьанахIоттаман предложенийн тайпанаш. Чолхейаьлла предложени. Цхьанатайпанчу а, шакъаьстинчу а меженашца а, тIедерзарца а, йукъадалочу дешнашца а, йукъайалочу конструкторца а йолу предложенеш.

Чолхе предложени, цуьнан дIахIоттам а, грамматически бух а. Чолхечу предложенийн тайпанаш: хуттургийн а, хуттургаиш йоцу а, чолхе-цхьаьнакхетта а, чолхе-кара а. Чолхе-цхьаьнакхетта предложени: дIахIоттам, тайпанаш, вовшех йозаран гIирсаиш а, кепаш а. Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешкара цхьалхечу предложенийн маъIнаш. Эшар (интонаци), сацаран хъаьркаш. Чолхе-кара предложенеш: дIахIоттам, тайпанаш. Чолхе-карачу предложенехь коьртачу а, тIетухучу а предложенийн уыйран гIирс. Эшар (интонаци), сацаран хъаьркаш

Хуттургаиш йоцу чолхе предложени, дIахIоттам. Хуттургаиш йоцчу чолхечу предложенешкара цхьалхечу предложенийн маъIнаш. Эшар (интонаци), сацаран хъаьркаш. Нехан кьамел довзийтаран кепаш. Текст синтаксически дакъа санна. Предложенийн а, текстан дакъойн а уыйрийн гIирсаиш а, кепаш а.

Дешнийн цхьаьнакхетарехь дешнийн уыйран кеп кьастор, предложенин грамматически бух билгалбар. Цхьалхечу а, чолхечу а предложенийн тайпанаш билгалдар. Предложени синтаксически кьастор. Чолхе-кара предложенеш цхьалхечу а, цхьалхенаш чолхечу а предложенешка йерзор. Текст а, дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а кхолларан норманаш ларйар

Ма-дарра а, лач а кьамел. Ма-дарра кьамел лач кьамеле дерзор. Ма-дарра кьамелехь сацаран хъаьркаш. Цитаташ а, цаьргахь сацаран хъаьркаш а.

Пунктуаци. Орфографи.

Пунктуаци нийсайаздаран бакьонийн кьепе санна. Пунктограммех кхетам балар. Предложенин чаккхенгахь, цхьалхечу (чолхейаьллачу а, чолхейалазчу а), чолхечу предложенешкахь, ма-дарра кьамелехь, цитаташкахь, диалогехь сацаран хъаьркаш.

Пунктуационни хааршца йоьзна само кхиор. Йозанехь пунктуационни коьрта норманаш ларйар. Дош орфографически кьастор. Пунктуационни кьастор. Орфографически а, пунктуационни а хьесапаш кхочушдеш орфографически дошамех, нийсайаздаран справочникех пайдаэцар.

Орфографи дешнаш а, церан кепаш нийсайазйаран бакьонийн система санна. Орфограммех кхетам. Орамехь мукъа а, мукъаза а элпаш нийсайаздар. Ъ, Ь нийсайазйар. Дешнаш цхьаьна а, кьаьстина а, дефисца а йаздар. Дош дехьадакхар. Доккха а, жима а элпаш йаздар. Нийсайазйаран дошамаш

КОьРТАЧУ ЙУКЪАРЧУ ДЕШАРАН ТIЕГIАНЕХЬ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМIАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМIАШ

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамIашка кхочу дешаран а, кхетош-кхиоран а

гҮллакхийн цхьааллехь, нохчийн къоман ламасталлин социокультурни, синъобздангаллин мехаллашца, йукъараллехь тҮеэцначу низаман бакъонашца, норманашца догҮш а долуш, цул сов, жамҮаша ша-шен доварехь, ша-шен кхетош-кхиорехь, ша-шен кхиорехь адаман чобхьара хьелаш кхолларехь аьтто а бо.

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамҮаша гайта деза позитивни мехаллех кхетаран къепен куьйгаллица болх бан дешархой кийча хилар, цуьнан къепен буха тҮехь а, кхетош-кхиоран гҮллакхдаран коьрта некъаш кхочушдарехь а гҮллакхдаран зеделларг совдаккхар, цу йукъахь кху декъахь:

Граждански кхетош-кхиоран:

гражданинан декхарш кхочушдан а, цуьнан бакъонаш тҮеэца а кийча хилар, кхечу адамийн бакъонаш, маршо, бакъдолу хьашташ ларар; добзалан, дешаран хьукматан, меттигерчу йукъараллин, виначу мехкан, пачхьалкхан дахарехь жигара дакъалацар, цу йукъахь нохчийн маттахь йазийнчу литературин произведенешкахь гайтинчу хьелашца дустарехь дакъалацар а; экстремизман, дискриминацин муьлхха а кеп тҮецаэцар; адаман дахарехь тайп-тайпанчу йукъараллин институташа дечу гҮллакхах кхетар; коьртачу бакъонех, маршонах, гражданинан декхарех, йукъараллин норманех, нохчийн маттахь йазийнчу литературин произведенешкарчу масаллийн буха тҮехь кхийнчу поликультурни йукъараллехь адамийн вовшашца йолчу йукъаметтигийн бакъонех лаьцна кхетам хилар; цхьаьна тайп-тайпана гҮллакхаш кхочушдан кийча хилар, вовшех кхета, вовшашна гҮо дан гҮертар; ишколан шайн урхаллехь жигара дакъалацар; гуманитарни гҮллакхдарехь дакъалаца кийча хилар.

Патриотически кхетош-кхиоран:

Нохчийн Республикин пачхьалкхан матто санна нохчийн матто дечу гҮллакхах кхетар; нохчийн мотт, истори а, шен мехкан культура а йовза лаам гучубаккхар; нохчийн маттаца, шен Даймехкан кхиамашца, Илманца, исбаьхьаллица, тҮеман хьуьнаршца, халкъан кьинхьегаман кхиамашца, (цу йукъахь исбаьхьаллин произведенешкахь гайтинарш а), мехала йукъаметтигаш йолуш хилар; Нохчийн Республикин символш, пачхьалкхан дезденош, исторически а, Үаламан а тҮаьхьало,хҮолламаш, тайп-тайпанчу къаьмнийн ламасташ ларар.

Синъобздангаллин кхетош-кхиоран:

гҮллакх-обздангалла къасточу хьелашкахь обздангаллин мехалла а, норманаш а йовзар; шен леларан, цу йукъахь къамел даран а, шегара даьллачун а, ткъа иштта обздангаллин, бакъонийн норманашка хьаьжжина, кхечу адамийн леларан а, цаьргара даьллачун а мах хадо кийча хилар, диначу хҮуманан хин йолчу тҮаьхьалонах кхетар тидаме а оьцуш; йукъараллехь лело ца догҮш гҮллакхаш адамийн леларан норманашца а, бакъонашца а цхьаьна ца догҮш гҮллакхаш жигара тҮецаэцар; шен а, йукъараллин а меттиган хьелашкахь адаман маршо а, жобпалла а.

Эстетически кхетош-кхиоран:

шен а, кхечу а халкъийн исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепех, ламастех, кхоллараллех кхеташ хилар; исбаьхьаллин эмоцин тҮеҮаткъамах кхетар; зҮенан а, ша-шен гайтаран а гҮирсех санна исбаьхьаллин культурин мехаллех кхетар; даймехкан а, дуьненан а исбаьхьаллин мехаллех кхетар;

исбаъхъаллин тайп-тайпанчу кепашкахъ ша-шен гайтаре гІертар.

Физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, синхаамийн хьал а кхиоран:

шен дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна тІе а тевжаш, дахаран мехаллех кхетар; шен могошаллина жобпаллехъ хилар а, дахаран могошчу кепана тІехъажам хилар а (аьхна кхача, гигиенин бакьонаш ларйар, дІанисйина дешаран а, садаІаран а раж; диллина физически жигаралла); тІаьхъенех кхетар, зене марздаларш (спирт малар, цигаьрка озар, наркотикашка марзвалар), физически (а, синІаткъаман а, могошаллина зене йолу кхин тайпа кепаш тІецаэцар; кхерамзаллин бакьонаш ларйар, цу йукъахъ ишколан меттан дешаран процессехъ интернет-гуонехъ кхерамзаллин леларан карадерзарш а; халахетарех а, хийцалуш долчу йукъараллин, хааман, Іаламан хьолех а вола хьуьнар хилар, цу йукъахъ шена зеделлачух кхеташ а, кхин дІа йолу Іалашонаш хІитгош а; йемал ца беш, ша а, кхиберш а тІеэца хаар; шен а, кхиболчеран а синхаамийн хьолах кхета хаар, шегара хьал гайтархъама меттан гІирсех нийса пайдаэцар, цу йукъахъ нохчийн маттахъ йазйинчу литературин произведенешкарчу масалшна тІе а тевжаш; рефлексин карадерзарш кхиор, шегара а, ткъа иштта кхечу стагера а гІалат дала бакьо хилар къобалдар.

Къинхъегаман кхетош-кхиоран:

технологин а, йукъараллин а хъажаман практикин хьесапаш (добзалан, ишколан, гІалин, мехкан дозанехъ) кхочушдарехъ жигара дакъалаца тІехъажам хилар, цу тайпана гІуллакх дІадоло, план хІотто а, ша кхочушдан а хьуьнар хилар;

корматаллаш а, тайп-тайпана къинхъегам а практикехъ Іамо дог дар, цу йукъахъ Іамочу предметан хаарех пайдаэцаран а, филологаша, журналисташа, йаздархоша бен болх бовзаран а буха тІехъ а; къинхъегаме а, къинхъегаман жамІашка а ларам хилар; шен а, йукъараллин а хъашташ тидаме а оьцуш, кхетарца харжар, дешаран, дахаран хьесапийн шен траектори дІахІоттор; хиндолчух долу шен хьесапаш схъадийца хаар.

Экологин кхетош-кхиоран:

гонахарчу декъехъ хьесапаш кхочушдархъама йукъараллин а, Іаламан а Іилманийн декъехъ долчу хаарех пайдаэцар, дечун план хІоттор, гонахарчарна цунах хила тарлучу тІаьхъалонан мах хадор; экологин проблемех лаьцна шена хетарг хьекъале а, нийса а схъаала хаар;

экологин культурин тІегІа лакхайаккхар, экологин проблемаш йаккхий хиларх а, уьш къасто некъаш лаха дезарх а кхетар; гонахарчарна зуламе долу дараш жигара тІецаэцар, цу йукъахъ экологин проблемаш ойъу литературин прозведенеш йовзарца кхиьнарш а; Іаламна, йукъараллина, технологиная йукъахъ долчу хьелашкахъ гражданина а, хъаштхочо а санна айхъа дан дезачух кхетар; экологин хъажаман практикин гІуллакхдарехъ дакъалаца кийча хилар.

Іилманан довзаран мехаллин:

адаман а, Іаламан а, йукъараллин а кхиаран коьртачу низамех, адаман Іаламан а, йукъараллин а гуонаца йолчу уьйрех, меттан кхиаран низамех лаьцначу Іилманан кхетамийн вайн заманан къепеца гІуллакхдарехъ кхиар; меттан а, йешаран а культура, йешаран говзалла дуьне довзаран гІирс санна карайерзор; ишколан меттан дешаран башхаллаш лоруш, лехаман

гҮллакхдаран коьрта хаарш карадерзор; зеделлачух, диначух, тидамех кхетарна тҮехьяжам а, шен а, йукьарчу а хьоле кхачаран некьаш кхачаме дало гҮертар а.

Дешархо йукьараллин а, Јаламан а гуонан хийцалучу хьолех воларан:

йукьараллин зеделларг, коьрта йукьараллин гҮллакхаш, йукьараллехь леларан бакьонаш, норманаш, йукьарлонашкахь а, тобанашкахь а йукьараллин дахаран кепаш дешархоша карайерзор, корматаллин гҮллакхдарца, ткьа иштта доьзал а, кхечу культурин гуонера нахаца йукьараллин зҮе хиларан гурашкахь вовшахтоьхна тобанаш а йукьа а лоцуш; билггал доьчу хьелашкахь зҮе хиларан хьашт, кхечеран хаарш а, царна зеделларг а тҮеэца кийча хилар; практически гҮллакхдарца шена хууш долчун тҮегҮа лакхадаккхарехь билггал доьчу хьелашкахь даран хьашт хилар, цу йукьахь кхечу нахах Јама хаар а, цхьаьна гҮллакхдарехь кхечарна зеделлачух девза гҮллакхаш, карадерзарш, керла хаарш тҮеэца хаар а; объектех, хиламех лаьцна гипотезаш, цу йукьахь хьалха бевзаш цахилларш а, кхетамаш, ойла кепе йалоран, васташ цхьаьнадалоран говзалла а, керла хаарш а кхио оьшуш хилар а; шен хаарш кьен хиларх кхетар, шен кхиаран хьесап хҮоттор; коьртачу кхетамех, терминех, кхиаран концепцин декьехь шена хетачух пайдаэца хаар, экономикаин, йукьараллин, Јаламан вовшашца йолу уьйр гучуйаккха а, талла а хаар, гонахарчунна Јаткьам бар, Јалашонашка кхачар, кхайкхамаш а, хила тарлун йаккхий тҮаьхьалонаш а эшор тидаме а оьцуш, ша дечун мах хадо хаар;

книгаш йешарехь, кьамел дарехь, дахарехь зеделлачунна тҮе а тевжаш, Јаткьамечу хьолах кхета, хуьлучу хийцамийн, церан тҮаьхьалонийн мах хадо; Јаткьамечу хьолан мах хадо, тҮеэцна сацамаш, дараш нисдан; кхераман, тҮаьхьалонан мах хадо а, кепе йало а, зеделларг кхио, хҮоьттинчу хьолехь диканиг лаха хаа; кхиаман гаранти йоцуш, гҮллакх дан кийча хила хьуьнар хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМІАШ

1. Дешаран универсальни довзаран дараш карадерзор

Коьрта маьІнин дараш:

меттан дакьойн, меттан хиламийн, процессийн ладаме билгалонаш гучуйаха а, билгалйаха а;

меттан дакьош (хиламаш) тайпанашка дҮасадекьаран ладаме билгало, жамҮдарна а, дустарна а бахьанаш, кхочушйечу анализан критереш кьасто; ладамечу билгалоне хьаьжжина, меттан дакьош тайпанашка дҮасадекьа;

низаме хьаьжжина дерг а, цхьаьнацадогҮург а кьасточу факташкахь, хаамашкахь, тидамашкахь гучудаккха; низаме хьаьжжина дерг а, цхьаьнацадогҮург а гучудаккхаран критереш йала;

хҮоттийна дешаран декхар кхочушдарна оьшучу текстан хааман кьоьлла гучуйаккха;

меттан процессаш Јаморехь бахьанин-тҮаьхьалонан уьйраш гучуйаха; дедукцин а, индукцин а ойланаш сацарх, тера йогҮу ойланаш сацарх пайдаэцарца жамҮаш дан; уьйрех лаьцна гипотезаш кепе йало;

текстийн тайп-тайпанчу кепашца, меттан тайп-тайпанчу дакьошца болх барехь дешаран хьесап кхочушдаран кеп шен лаамехь харжа, кхочушдаран вариантш йуьстуш а, гҮолехь вариант хоржуш а, ша билгалйина критереш

тидаме оьцуш а.

Кобрта лехаман дараш:

хаттарех пайдаэца мотт Iаморехь хааран лехаман гIирсах санна;
хьолан бакъ долчун а, лууш долчун а йукъара цхьаьнацадогIург гойту хаттарш кепе дало а, долуш дерг а, лобхуш дерг а шен лаамехь дIахIотто а;
шена хетарг а, кхечарна хетарг а бакъ хиларх лаьцна гипотеза кхолла, шена хетарг а, ойла а тIечIагIйан;

дарийн алгоритм хIотто, дешаран хьесап кхочушдарехь цунах пайдаэца;
меттан дакъойн, процессийн, бахъанин-гIаьхьалонан уьйрийн, объектийн вовшашца йозуш хиларан башхаллаш дIахIитторехь ша хIоттийнчу планаца жима таллам бан;

лингвистически таллам (эксперимент) барехь схьаэцначу хааман мегаш хиларан а, бакъхиларан а мах хадо; биначу тидаме, талламе хьаьжжина, жамIаш ша кепе дало; схьаэцна жамIаш бакъхиларан мах хадоран гIирсаш караберзо;

процессийн, хиламийн кхин дIа хила тарлуш долу кхиар а, тера догIучу хьелашкахь церан тIаьхалонаш а билгалйаха, ткъа иштта керлачу хьелашкахь а, контексташкахь а церан кхиарах лаьцна шайна хетарг ала.

Хаамца болх бар:

деллачу дешаран хьесапе а, йалийнчу критерешка а хьаьжжина, хаамаш лахарехь а, схьакъасторехь а тайп-тайпанчу кепех, гIирсех, жоп дехарх пайдаэца;

тексташкахь, таблицашкахь, схемашкахь белла хаам схьакъасто, талла, къепе бало, хааман кхетам бала, цуьнан жамI дан;

чулацамехь болу хаам бакъ хиларе а, мегаш хиларе а хьаьжжина, текстан мах хадорхьама а, дешаран хьесапаш кхочушдаран Iалашонца оьшучу хаамах кхетархьама а ладогIаран а, йешаран а тайп-тайпанчу кепех пайдаэца;

хIиттийнчу Iалашонашка хьаьжжина, цхьана йа масех хьостанера хаамаш схьаэцархьама, жамIдархьама, къепе балорхьама маьIнин йешарх пайдаэца;

тайп-тайпанчу хаамийн хьостанашкара тера догIу тIечIагIдарш каро (цхьа ойла, верси бакъйеш йа харцйеш йолу);

хаам луш йолу уггар гIолехь кеп (текст, презентаци, таблица, схема) ша схьахаржа а, кхочушден хьесапаш, коммуникативни хIоттаме хьаьжжина, чолхе йоцчу схемашца, диаграммашца, кхечу графикаца, церан вовшех йозуш хиларца гайта а;

хьехархочо йеллачу йа ша хIоттийнчу критерешца хааман тешаме хиларан мах хадор;

хаамаш къепе бало а, эвсараллица дагахь латто а.

2. Дешаран универсальни коммуникативни дараш карадерзор

ТIекаре:

тIекаренан хьелашка, Iалашонашка хьаьжжина, хетарг кхолла а, цунах кхета а, эмоцеш гайта; диалогашкахь а, дискуссешкахь а, барта монологически къамелехь а, йозанан тексташкахь а ша (шена хетарг) гайта;

тIекаренан ишарш йаран (дешнашца боцу) гIирсаш бовза, йукъараллин хьаьркийн маьIнех кхета;

къовсаме хьелаш кхолладаларан бахъанаш довза, къовсамаш малбан, дагадовла;

кхечеран дагахь долчух кхета, къамелхочуьнца лараме хила, хьайн

дуьхьалонаш оздачу кепе йерзо;

диалог/дискусси д'айахьарехь йийцаре йиллинчу темица дог'у хаттарш дала а, хьесап кхочушдарна а, дика лаарца йолчу т'екаренна т'етарна а т'ехьажийна йолу ойланаш ала а;

шена хетарг диалоган кхечу декъашхошна хетачунна дуьхьалх'отто, башхаллаш а, позицийн тера хилар а гучудаккха;

йиначу меттан анализан, кхочуш'инчу лингвистически экспериментан, талларан, проектан жам'аш нахана гуш-хезаш довзийта;

презентацин 'алашо а, аудиторин башхаллаш а лоруш, к'амел даран барам ша харжа, цуьнга хьаьжжина, иллюстрацин материалах пайдаэцарца барта а, йозанан а тексташ х'итто.

Цхьаьна г'уллакхдар:

билгал йолу проблема кхочуш'арехь тобанца а, ша а бен болх г'олехь хиларх кхета а, цунах пайдаэца а, йуьхьарлаьцна 'алашо кхочуш'арехь вовшашца з'е хиларан тобанан кепех пайдаэцар оьшуш хилар билгалдаккха;

цхьаьна г'уллакхдаран 'алашо йуьхьарлаца, цу 'алашоне кхача цхьаьна дараш х'итто: г'уллакх д'асадекъа, барт бан, цхьаьна бечу белхан процесс а, жам' а дийцаре дан; масех адамна хетачун жам' дан, куьйгалла дан, т'едиллар кхочушдан, муьт'ахь хила кийча хилар гучудаккха;

цхьаьна бен болх вовшахтохаран план х'отто, шен г'уллакх к'асто (вовшашца з'е хиларан массо а декъашхочунна бакъахьа хетарг а, церан таронаш а лоруш), тобанан декъашхошна йукъахь хьесапаш д'асадекъа, белхан тобанийн кепашкахь дакъалаца (дийцаре диллар, вовшех дагавалар, «хьен штурм», кхийерш а);

белхан шен дакъа кхочушдан, оцу декъехь лакхарчу жам'ашка кхача, тобанан кхечу декъашхойн дарашца шен дарийн уьйр хилийта;

йукъарчу балха т'ехь ша дакъалацаран эвсараллин мах хадо вовшашца з'е хиларан декъашхоша шаьш х'иттийнчу критерешца; жам'аш йуьхьанцарчу хьесапца а, тобанан х'ора декъашхочун цу жам'ашка кхачоран г'уллакхца а дуста, жьопаллин гуо д'асабекъа а, тобанна хьалха отчет йала кийча хила а.

3. Дешаран универсальни регулятивни дараш карадерзор

Ша-шен вовшахтохар:

дешаран а, дахаран а хьелашкахь кхочуш'иен проблемаш гучуйаха;

сацам баран тайп-тайпана некъаш довза (ша цхьамма, тобанехь сацам бар, тобано сацам бар);

хьесап кхочушдаран алгоритм (йа цуьнан дакъа) ша х'отто, болчу г'ирсашка а, шен таронашка а хьаьжжина, дешаран хьесап кхочушдаран кеп к'асто, сацаман йелла вариантш т'еч'аг'ийан;

дарийн план ша х'отто, иза кхочуш'арехь оьшу нисдарш йукъадало;

шена хетарг к'асто а, шен сацамах жьопалла т'еэца а.

Ша-шен таллар:

ша-шен талларан (цу йукъахь к'амелан а), ша-шен догдаийтаран, рефлексин тайп-тайпана кепаш карайерзо;

дешаран хьолан нийса мах хадо а, иза хийцаран план йало а;

дешаран хьесап кхочушдарехь хила тарлуш йолу халонаш ган а, хийцалучу хьелашна адаптаци йан а;

г'уллакхдаран жам'ашка кхачаран (цакхачаран) бахьанех кхето; коммуникативни аьтто цахиларан бахьанех кхета а, уьш ца хилийта хаа а, карадерзийнчу к'амелан зеделлачун мах хадо, т'екаренан 'алашонашка а, хьелашка а хьаьжжина, шен к'амел нисдан а; т'екаренан 'алашонан а, хьелийн

а жамI цхъаьнадаран мах хадо.

Синхаамийн интеллект:

шен а, кхечеран а синхаамаш тIехь урхалла даран хъуьнар кхио;
синхаамаш хиларан бахъанаш гучудаха а, талла а; кхечу стеган дагахь долчух а, цуьнан бахъанех а кхета, къамелан хьал а толлуш; шен синхаамаш гайтаран кеп нисйан.

Ша а, кхиберш а тIеэцар:

кхечу стагах а, цунна хетачух а кхеташ хила; ша а, кхиверг а гIалатвала бакъо йолуш хиларх кхета;

ша а, кхиберш а, йемал ца беш, тIеэцар; цIеначу дагара хила;
гонахарчу дерригенна а Iуналла дан йиш цахиларх кхета.

ПРЕДМЕТАН ЖАМIАШ

10 КЛАСС

Нохчийн маттах болу йукъара хаамаш

Нохчийн мотт – иза нохчийн къоман а, Нохчийн Республикин пачхьалкхан а мотт а, къоман историн, культурин бух а бу. Цуьнца доьзна ду къоман кхиар а.

Ненан меттан метапредметни декхарша билгалбоккху берана, цо шкоলেখь доьшучу хенахь, иза личность санна, кхиорехь массо тайпана а, йукъарчу амалехь а бен тIеIаткъам. Мотт дешархочун ойла, кхетам, суртхIотторан, кхоллараллин хъуьнарш кхиоран; личность санна, ша-шен вовзийтаран, ша-шена керла хаарш карадерзоран хъуьнарш кхиоран а бух бу, дешаран гIуллакх а цхъаьна вовшахтохар йукъа а лоцуш. Ненан мотт къоман культурин, литературин, синъобздангаллин мехаллашка а, адаман обздангаллин, историн зеделлачуьнга а кхачоран гIирс а, дахарехь дIалоцу меттиг къасторан некъ а бу. Нохчийн мотт караберзоро таро лур йу дешархошна вовшашца йукъаметтигаш дIакхехъа, боккхачу кхиамца кхидолу меттанаш а, дешаран предметаш а Iаморехь онда гIортор хилла дIахIотта а, хийцалучу хIокху дахарехь шен меттиг каро а.

XIума довзаран гIирс ша хиларе terra, матто ойла кхиайарна а, интеллектуальни а, кхоллараллин хъуьнарш кхиорна а, шаьш кхочушдечу дешаран гIуллакхийн шардарш карадерзорна а, шен хаарш лакхадахарна а, ша-шен вовзийтарна а тIехь аьтто бо.

Шен къоман обздангалла а, литература а, синъобздангаллин мехаллаш а, дуьненан Iилма а, культура а йовзарехь мехала гIирс а бу нохчийн мотт.

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Фонетика а, графика а, орфоэпи а лингвистикин дакъош санна. Аз – меттан уггар а жима дакъа. Озан а, элпан а дазар. Xинцалера нохчийн абат. Фонетически транскрипцин цхъайолу кепаш (элементаш). Мукъа а, мукъаза а аьзнаш. Къамелдарехь аьзнийн хийцадалар. Нохчийн меттан шатайпана аьзнаш. Деха а, доца а мукъа аьзнаш. Дифтонгаш. Нохчийн меттан интонаци, интонационни конструкцийн коьрта тайпанаш. Орфоэпин коьрта норманаш.

Деха а, доца а, мукъа а, мукъаза а, зевне а, къора а аьзнаш къестор. Дешан озан а, элпан а хIоттам дуьхь-дуьхьал хIоттор. Дешан озан-элпан анализ йар. Дешнаш дакъошка декъар. Дош цхъана моIанера вукху моIане сехъадаккхаран хаарш карадерзор. Нохчийн меттан интонаци а, орфоэпически норманаш а карайирзина хилар. Нохчийн меттан интонацин а, аьзнийн къепен а башхаллах кхеташ хилар.

Дешнийн латтам а, дешнийн кхолладалар а.

Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.

Цхьанаораман (гергара) дешнаш харжа а, къасто а. Дешнийн кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь хийцалуш долу азнаш каро.

Схьадевлла а, схьадовлаза а долчу дешнийн лардаш къасто. Дошкхолладаларан коьрта кепаш, дешнийн кхолладаларан зIенаш къасто. Дешхьалхенан а, суффиксан а гIоьнца а, ткъа иштта лардаш вовшахкхетарца а дешнаш кхолла.

Дешнийн морфемни анализ йан. Чолхе дацдина дешнаш нийса дIаала а, царах нийса пайдаэца а.

Лексикологи. Фразеологи

Дош – меттан цхьа дакъа санна. Дешан лексически а, грамматически а маIна довза. Къоман оздангаллин маIнин дакъа шайца долу дешнаш схьакъасто. ЦхьанамаIнин а, дукхамашIнийн а дешнаш, дешан нийса а, тIедеана а маIнаш къасто. Синонимаш, антонимаш, омонимаш къасто. Нохчийн меттан лексика, шен схьайаларе хьабжжина (билгала нохчийн а, тIеэцна а), жигара а, кIезиг пайдаоьцу а (историзмаш, архаизмаш, неологизмаш), цунах пайдаэцаран гуо (йукъара, шуьйра пайдаоьцу дешнаш, диалектизмаш, терминаш, профессионализмаш).

Лексикин стилистически дакъош довза: книжни, йукъара, къамелан.

Фразеологизмаш, церан билгалонаш а, маIна а хаа. Аларш, дустарш, кицанаш довза.

Нохчийн меттан дошамаш йовза. Шинаметтан дошамах пайда эца.

Дахаран хьелашкахь тIекареш дIакхехьарна оьшучу барамехь лексически а, фразеологически а аларш карадерзор. ТIекаре йаран хьоле а, Iалашоне а хьабжжина, къамелехь шайн маIнашца вовшашца даза тарлуш долчу дешнех пайдаэцар. Дешнийн маIнаш къасторхьама а, синонимаш, антонимаш, фразеологически цхьабнакхетарш харжархьама а, тайп-тайпанчу дошамашца болх бар. Дош лексически къастор.

Морфологи

Морфологи – грамматикин дакъа. Нохчийн меттан къамелан дакъош. Коьрта къамелан дакъош. Церан грамматически маIна а, морфологически билгалонаш а, синтаксически гIуллакх а. Нохчийн меттан дожарийн къепе: маIна, кепаш, пайдаэцар. Нохчийн меттан къамелан дакъойн хенийн, классан гайтамийн къепе: маIна, кепаш, пайдаэцар. ГIуллакхан къамелан дакъош. Церан маIна, морфологически билгалонаш, синтаксически гIуллакх. ГIуллакхан къамелан дакъойн тайпанаш: маIна, хIоттам, синтаксически гIуллакх. Айдардешнаш а, азтардаран дешнаш а.

Шайн коьртачу билгалонашца тайп-тайпана къамелан дакъош довзар. Дош морфологически къастор. Нохчийн литературни меттан норманашца догIуш тайп-тайпанчу къамелан дакъойн дешнийн кепех (форманех) пайдаэцар. Нохчийн а, оьрсийн а меттанийн къамелан дакъойн йукъара долчух а, йукъара доцчух а кхетар.

Морфема меттан жима а, маIне а дакъа хиларх кхетар. Дешан лард а, чаккхе а. Орам. Цхьанаораман дешнаш. Орамерчу элпийн хийцадалар. Суффикс. Дешхьалхе.

Схьадовлаза а, схьадевлла а дешнаш. Дошкхолладаларх а, хийцадаларх а болу кхетам. Дошкхолларан а, формаххолларан а морфемаш. Нохчийн меттан дошкхолларан коьрта некъаш. Дошкхолладаларан га (пара) а, дошкхолладаларан зIе а. Морфемни а, дошкхолладаларан а дошамаш.

Нохчийн дешан хIоттаман башхаллех кхеташ хилар. Дешнаш а, дешан форманаш а кхолларехь морфемаша дечу гIуллакхах кхеташ хилар. Дешан морфемаш къастор. Дошкхолларан дакъошка хьабжжина, дешан мехалла билгалйар. Цхьанаораман дешнаш харжар, къамелехь царах пайдаэцар. Дешнийн зIенаш а, дешнаш кхолларан коьрта некъаш а билгалдар. Тайп-тайпанчу некъашца дешнаш кхолла хаар карадерзор. Нийсайаздарехь дошкхолладаларан а,

морфемийн а декъехула карадирзинчу хаарех, шардарех пайдаэцар. Тайп-тайпана хьесапаш морфемийн а, дошкхолладаларан а дошамашца кхочушдар.

Дешан хЮттамца дешнаш таллар, дошкхолладаларан таллам бар.

11 КЛАСС

Синтаксис, пунктуаци, цхьалхе предложенеш.

Синтаксис – грамматикин дакъа хилар билгалдаккхар. Дешнийн цхьаьнакхетар а, цуьнан дАхЮттам а, тайпанаш а довзар. Дешнийн цхьаьнакхетарехь дешнийн уьйр а, тайпанаш а (бартбар, урхалла, тЕтовжар) хууш хилар. Предложени, цуьнан дАхЮттам а, грамматически маЪна а къасто хаар. Аларан Iалашоне а, эшаре а хьаьжжана, предложенийн тайпанашка йекъа хаар. Предложени кечйеш болу гIирсаш: эшарх (интонаци), логически тохарх, дешнийн къепех пайда эца хаар. Предложенин грамматически бух билгалбаккха хаар.

Цхьалхе а, чолхе а предложенеш вовшах къастор. Предложенин коьрта а, коьртаза а меженаш а, церан билгалонаш йовзар. Цхьалхечу предложенийн тайпанаш: шинахЮттаман а, цхьаныхЮттаман а, йаьржина а, йаржаза а, йуьззана а, йуьззана йоцу а, чолхейаьлла а, чолхейалаза а хилар хаар. ЦхьаныхЮттаман предложенийн тайпанаш довзар. Чолхейаьлла предложени чолхечу предложених къасто хаар. Цхьанатайпанчу а, шакъаьстинчу а меженашца а, тЕдерзарца а, йукъадалочу дешнашца а, йукъайалочу конструкторца а йолу предложенеш вовшахкъасто хаар.

Чолхечу предложенин дакъошна йукъа синтаксически уьйр тосу коьрта гIирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу уьйрашца йолу чолхе предложенеш, хуттургаш йоцу а, хуттургаш йолу а (чолхе-цхьаьнакхетта, чолхе-кара) предложенеш йовза.

Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложених пайдаэцаран башхаллех кхета.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени хЮтторан коьртачу норманех кхета.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени а, цхьанатайпанчу меженашца йолу цхьалхе предложени а грамматически тера йогIуш хиларх кхета; къамелехь йогIуш йолчу конструкторца пайдаэца.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хИтторан норманех пайдаэца.

Чолхе-кара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хиларх кхета; къамелехь йогIуш йолчу конструкторца пайдаэца.

Чолхе-карачу предложених цхьалхе предложенеш йан а, цхьалхечу предложених чолхе предложенеш йан а, маЪна а ца хуьйцуш.

Чолхе-кара предложени хЮтторан коьртачу норманех а, къамелехь чолхе-карачу предложених пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Чолхе-карачу предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Чолхе-кара предложенеш хИтторан а, цу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хИтторан а норманех пайдаэца.

Хуттургаш йоцу чолхечу предложенийн тайпанаш къасто. Хуттургаш йоцу чолхечу предложених къамелехь нийса пайдаэца.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени хЮтторан коьртачу грамматически норманех а, къамелехь хуттургаш йоцу чолхечу предложених пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Хуттургаш йоцу чолхечу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Пунктуаци. Орфографи.

Пунктуаци нийсайаздаран бакъонийн къепе санна йовзар. Пунктограммех кхетам балар хаар. Предложенин чаккхенгахь, цхьалхечу (чолхейаьллачу а, чолхейалазчу а), чолхечу предложенешкахь, ма-дарра къамелехь, цитаташкахь, диалогехь сацаран хьаьркаш хИтто хаар.

Пунктуационни хааршца йоьзна само кхиор. Йозанехь пунктуационни коьрта норманаш ларйар. Дош орфографически къастор. Пунктуационни къастор. Орфографически а,

пунктуационни а хьесапаш кхочушдеш орфографически дошамех, нийсайаздаран справочникех пайдаэцар.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

10 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐрaш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс.
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолларал лин белхаш	
	Дакъа 1. Нохчийн магтах болу йукъара хаамаш				
1.1	Нохчийн мотт – Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт. Нохчийн мотт – нохчийн къоман мотт. Мотт – адамийн уйран а, кхиаран а, кыйсаман а гIирс	1	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
1.2	Меттан мехаллех а, йукъараллин дахарехъ цо дIалоцучу меттигах а кхеташ хилар	1	1	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
Дерриг:		2	1	0	
	Дакъа 2. Фонетика. Графика. Орфоэпи				
2.1	Фонетика а, графика а, орфоэпи а лингвистикин дакъош санна. Аз – меттан уггар а жима дакъа. Озан а, элпан а дазар. ХIинцалера нохчийн абат. Фонетически транскрипцин цхъайолу кепаш (элементаш). Мукъа а, мукъаза а азнаш. Къамелдарехъ аьзнийн хийцадалар. Нохчийн меттан	2	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .

	шатайпана абзнаш. Деха а, доца а мукъа абзнаш. Дифтонгаш. Нохчийн меттан интонаци, интонационни конструкцийн коьрта тайпанаш. Орфоэпин коьрта норманаш				
2.2	Деха а, доца а, мукъа а, мукъаза а, зевне а, къора а абзнаш къестор. Дешан озан а, элпан а хIоттам дуюхь-дуюхьал хIоттор. Дешан озан-элпан анализ йар. Дешнаш дакъошка декъар. Дош цъхана моГанера вукху моГане сехьадаккхаран хаарш карадерзор. Нохчийн меттан интонаци а, орфоэпически норманаш а карайирзина хилар. Нохчийн меттан интонацин а, абзнийн къепен а башхаллех кхеташ хилар	1	1	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 3. Дешнийн латтам а, дешнийн кхолладалар а				
3.1	Морфема меттан жима а, маъIне а дакъа хиларх кхетар. Дешан лард а, чаккхе а. Орам. Цъханаораман дешнаш. Орамерчу элпийн хийцадалар. Суффикс. Дешхьалхе. Схьадовлаза а, схьадевлла а дешнаш. Дошкхолладаларх а, хийцадаларх а болу кхетам. Дошкхолларан а, формакхолларан а морфемаш. Нохчийн меттан дошкхолларан коьрта некъаш. Дошкхолладаларан га (пара) а, дошкхолладаларан зIе а. Морфемни а, дошкхолладаларан а дошамаш.	1	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
3.2	Нохчийн дешан хIоттаман башхаллех кхеташ хилар. Дешнаш а, дешан форманаш а кхолларехь морфемаша дечу гуллакхах кхеташ хилар. Дешан морфемаш къастор. Дошкхолларан дакъошка хьабжжина, дешан мехалла билгалйар. Цъханаораман дешнаш харжар, къамелехь царах пайдаэцар. Дешнийн зIенаш а, дешнаш кхолларан коьрта некъаш а билгалдар. Тайп-тайпанчу некъашца дешнаш кхолла хаар карадерзор. Нийсайаздарехь дошкхолладаларан а, морфемийн а декъехула карадирзинчу хаарех, шардарех пайдаэцар. Тайп-тайпана хьесапаш морфемийн а, дошкхолладаларан а дошамашца кхочушдар. Дешан хIоттамца дешнаш таллар, дошкхолладаларан таллам бар	1	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
Дерриг:		2	0	0	

	Дакъа 4. Лексикологи. Фразеологи				
4.1	<p>Дош – меттан цъха дакъа. Дешан лексически а, грамматически а маъІна. Къоман оздангаллин маъІнин дакъа шайца долу дешнаш. ЦъханамаъІнин а, дукхаммаъІнийн а дешнаш, дешан нийса а, тІедеана а маъІна. Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.</p> <p>Нохчийн меттан лексика, шен схъайаларе хъаъжжина (билгала нохчийн а, тІеэцна а), жигара а, кІезиг пайдаоьцу а (историзмаш, архаизмаш, неологизмаш), цунах пайдаэцаран гуо (йукъара, шуъйра пайдаоьцу дешнаш, диалектизмаш, терминаш, профессионализмаш).</p> <p>Лексикин стилистически дакъош: книжни, йукъара, къамелан.</p> <p>Фразеологизмаш, церан билгалонаш а, маъІна а. Аларш, дустарш, кицанаш.</p> <p>Нохчийн меттан дошамаш. Шинаметтан дошамаш</p>	6	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
4.2	<p>Дахаран хъелашкахъ тІекареш дІакхехъарна оьшучу барамехъ лексически а, фразеологически а аларш карадерзор. ТІекаре йаран хъоле а, Іалашоне а хъаъжжина, къамелехъ шайн маъІнашца вовшашца даза тарлуш долчу дешнех пайдаэцар. Дешнийн маъІнаш къасторхъама а, синонимаш, антонимаш, фразеологически цъхаънакхетарш харжархъама а, тайп-тайпанчу дошамашца болх бар. Дош лексически къастор</p>	2	0	1	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
Дерриг:		8	0	1	
	Дакъа 5. Морфологи				
5.1	<p>Морфологи – грамматикин дакъа. Нохчийн меттан къамелан дакъош. Коьрта къамелан дакъош. Церан грамматически маъІна а, морфологически билгалонаш а, синтаксически гІуллакх а. Нохчийн меттан дожарийн къепе: маъІна, кепаш, пайдаэцар. Нохчийн меттан къамелан дакъойн хенийн, классан гайтамийн къепе: маъІна, кепаш, пайдаэцар. ГІуллакхан къамелан дакъош. Церан маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически гІуллакх. ГІуллакхан къамелан дакъойн тайпанаш: маъІна, хІоттам, синтаксически гІуллакх. Айдардешнаш а, азтардаран дешнаш а</p>	11	0	1	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .

5.2	Шайн коьртачу билгалонашца тайп-тайпана къамелан дакъош довзар. Дош морфологически къастор. Нохчийн литературни меттан норманашца догуш тайп-тайпанчу къамелан дакъойн дешнийн кепех (форманех) пайдаэцар. Нохчийн а, оьрсийн а меттанийн къамелан дакъойн йукъара долчух а, йукъара доцчух а кхетар	2	1	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
Дерриг:		13	1	1	
	Дакъа 6. Тамийнарг карладаккхар				
6.1	Тамийнарг карладаккхар	1	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
Дерриг:		1	0	0	
	Дакъа 7. Жамдаран таллар				
7.1	Сочинени				
7.2	Изложени	1			
7.3	Талламан белхаш	3			
Дерриг:		5			
Программин сахътийн барам		68			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

11 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѳераш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс.
		Декъан сахъташ	Таллама н белхаш	Кхоллара лин белхаш	
	Дакъа 1. Синтаксис. Цхъалхе а, чолхе а предложени. Ма-дарра а, лач а къамел				
1.1	1. Синтаксис – грамматикин дакъа. Нохчийн меттан синтаксисан дакъош. Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан дIахIоттам а, тайпанаш а. Дешнийн цхъаьнакхетарехь дешнийн уьйр а, тайпанаш а (бартбар, урхалла, тIетовжар). Предложени, цуьнан дIахIоттам а, грамматически маьIна а. Аларан Iалашоне а, эшаре а хъаьжжана, предложенийн тайпанаш. Предложени кечйеш болу гIирсап: эшар (интонаци), логически тохар, дешнийн къепе. Предложенин грамматически бух	5	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
1.2	Цхъалхе а, чолхе а предложенеш. Цхъалхе предложени. Предложенин коьрта а, коьртаза а меженаш а, церан хилар а. Цхъалхечу предложенийн тайпанаш: шинахIоттаман а, цхъанахIоттаман а, йаьржина а, йаржаза а, йуьззана а, йуьззана йоцу а, чолхейаьлла а, чолхейалаза а. ЦхъанахIоттаман предложенийн тайпанаш. Чолхейаьлла предложени. Цхъанатайпанчу а, шакъаьстинчу а меженашца а, тIедерзарца а,	5	0	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .

	йукъадалочу дешнашца а, йукъайалочу конструкцешца а йолу предложенеш.				
1.3	Чолхе предложени, цуьнан дӀахӀоттам а, грамматически бух а. Чолхечу предложенийн тайпанаш: хуттургийн а, хуттургаш йоцу а, чолхе-цхъаьнакхетта а, чолхе-караара а. Чолхе-цхъаьнакхетта предложени: дӀахӀоттам, тайпанаш, вовшех йозаран гӀирсаш а, кепаш а. Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешкара цхъалхечу предложенийн маӀнаш. Эшар (интонаци), сацаран хъаьркаш. Чолхе-караара предложенеш: дӀахӀоттам, тайпанаш. Чолхе-караарчу предложенехь коьртачу а, тӀетухучу а предложенийн уьйран гӀирс. Эшар (интонаци), сацаран хъаьркаш	5	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
1.4	Хуттургаш йоцу чолхе предложени, дӀахӀоттам. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкара цхъалхечу предложенийн маӀнаш. Эшар (интонаци), сацаран хъаьркаш. Нехан къамел довзийтаран кепаш. Текст синтаксически дакъа санна. Предложенияйн а, текстан дакъойн а уьйрийн гӀирсаш а, кепаш а. Дешнийн цхъаьнакхетарехь дешнийн уьйран кеп къастор, предложенин грамматически бух билгалбар. Цхъалхечу а, чолхечу а предложенийн тайпанаш билгалдар. Предложения синтаксически къастор. Чолхе-караара предложенеш цхъалхечу а, цхъалхенаш чолхечу а предложенешка йерзор. Текст а, дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а кхолларан норманаш ларйар	5	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
1.5	Ма-дарра а, лач а къамел. Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор. Ма-дарра къамелехь сацаран хъаьркаш. Цитаташ а, цаьргахь сацаран хъаьркаш а	2	0	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
Дерриг:		22	2	2	
Дакъа 2. Пунктуаци. Орфографи.					
2.1.	Пунктуаци нийсайаздаран бакъонийн къепе санна. Пунктограммех кхетам балар. Предложения чаккхенгахь, цхъалхечу (чолхейаьллачу а,	3	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .

	чолхейалазчу а), чолхечу предложенешкахь, ма-дарра къамелехь, цитаташкахь, диалогехь сацаран хьаьркаш. Пунктуационни хааршца йоьзна само кхиор. Йозанехь пунктуационни коьрта норманаш ларйар. Дош орфорграфически къастор. Пунктуационни къастор. Орфографически а, пунктуационни а хьесапаш кхочушдеш орфографически дошамех, нийсайаздаран справочникех пайдаэцар.				
2.2	Орфографи дешнаш а, церан кепаш нийсайазйаран бакьонийн система санна. Орфограммех кхетам. Орамехь мукъа а, мукъаза а элпаш нийсайаздар. Ъ, Ъ нийсайазйар. Дешнаш цхьаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздар. Дош дехьадаккхар. Доккха а, жима а элпаш йаздар. Нийсайазйаран дошамаш	2	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95.ru.
Дерриг:		5	1	0	
	Дакъа 3. Iамийнарг карладаккхар				
3.1.	Iамийнарг карладаккхар	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95.ru.
Дерриг:		1	0	0	
	Дакъа 4. ЖамIдаран таллар				
4.1	Сочинени	1			
4.2	Изложени	1			
4.3	Талламан белхаш	3			
Дерриг:		5			
Программин сахьтийн барам		33			

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

10 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
	Нохчийн маттах болу йукъара хаамаш. (2 с.+ 1 с.)					
1	Мотт, цуьнан коьрта билгалонаш, маьІна а.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
2	Нохчийн мотт, цуьнан маьІна а.					www. urok95/ru.
3	Нохчийн мотт а, цуьнан исбаьхьалла а	1	0	0		www. urok95/ru.
4	Талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
5	ГІалаташ тІехь болх.Лексикологик кхетам балар.					
	Лексикологи. Фразеологи (8 с. + 1 с.)					
6	Нохчийн меттан дешнийн хазна	1	0	0		www. Urok95/ru.
7	Омонимаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
8	Синонимаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
9	Антонимаш.					Ps95.ru/dikdosham/
10	Архаизмаш. Историзмаш, неологизмаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
11	Нохчийн меттан а, тІеэцна а дешнаш	1	0	0		www. Urok95/ru.
12	Литературин меттан лексикин тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
13	Литературин мотт а, диалекташ а.					ps95.ru/dikdosham/

14	Изложени.	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/
15	Нохчийн меттан паргIат а, чIагIделла а дешнийн цхьабнакхетарш (фразеологизмаш)	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
16	Нохчийн меттан дошамаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
17	Дешнийн маъIна.					
18	Сочинени.					Ps95.ru/dikdosham
	Фонетика. Графика. Орфоэпи. (3 с. + 1 с.)					
19	Мукъа элпаш а, мукъа абзнаш а.	1	0	0		www. Urok95/ru.
20	Мукъачу элпийн коьрта башхалаш.					
21	Доца шеконан мукъа абзнаш (а, у, и)	1	0	0		www. Urok95/ru.
22	Къамелан дакъош карладахар.					
23	Нийсааларан бакъонаш (Орфоэпин бакъонаш).	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
24	Орфоэпин бакъонаш (тIечIагIдар).					
25	Тест(нийсаниг харжар).					
26	ГIалаташ тIехь болх.Предложени.					
27	Предложенин тайпанаш.					
28	Талламан болх.					
29	ГIалаташ тIехь болх.Интонацех хаамаш.					
	Дешнийн латтам а, дешнийн кхолладар а (2 с.)					
30	Нохчийн орфографих лаьцна хаамаш.					
31	Доккха элп йаздаран бакъонаш.					
32	Дош сехьдаккхаран бакъонаш.					
33	Дешан латтам (дешан хIоттам)	1	0	0		www. Urok95/ru.

34	Схъадевлла,схъадовлаза дешнаш.					
35	Нохчийн маттахь дошкхолларх а, дешнийн форманех а кхетам.	1	0	0		www. Urok95/ru.
	Морфологи а,орфографи а.(13 с. + 2 с.)					
36	Ц1ердош.					
37	Ц1ердешнийн классаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
38	Ц1ердешнийн легарш, церан нийсайаздар.					Ps95.ru/dikdosham/
39	Чолхечу а, цхъана дешдекъах лаьттаху а ц1ердешнийн нийсайаздар	1	0	0		www. Desharkho.ru
40	Билгалдош.					
41	Билгалдешнийн легарш, церан нийсайаздар	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
42	Терахьдош,цуьнан кхолладалар.	1	0	0		www. Desharkho.ru
43	Терахьдешнийн легар, нийсайаздар.					www. Desharkho.ru
44	Сочиненина кечам бар.	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/
+	Сочинени йазйар.					
45	Ц1ерметдешнийн легар.	1	0	0		www. Desharkho.ru
46	Ц1ерметдешнийн нийсайаздар.					www. Desharkho.ru
47	Хандош.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
48	Хандешнийн хенийн чаккхенаш нийсайазйар.					Ps95.ru/dikdosham/

49	Хандешан спряженеш, церан нийсайазйар.	1	0	0		www. Urok95/ru.
50	Хандешан нийса йоцу спряжени.					www. Urok95/ru.
51	Куцдош.					
52	Куцдош, цуьнан тайпанаш.					www. Urok95/ru.
53	Куцдешнийн нийсайаздар.					
54	Талламан болх.					
55	Глалаташ глехь болх. Дештлаьхье.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
56	Дештлаьхье, цуьнан нийсайазйар.					www. Urok95/ru.
57	Хуттургаш.	1	0	0		www. Urok95/ru.
58	Хуттургаш, церан тайпанаш, нийсайазйар.					Ps95.ru/dikdosham/
59	Дакьалгаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
60	Дакьалгаш, церан тайпанаш.					
61	Дакьалгаш, церан нийсайаздар.					Ps95.ru/dikdosham/
62	Айдардешнаш, церан тайпанаш .	1	0	0		www. Urok95/ru.
63	Айдардешнаш, церан нийсайаздар.					
64	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
65	Нохчийн а, оьрсийн а метганийн къамелан дакъойн йукьара долчух а, йукьара доцчух а кхетар	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
66	Тамийнарг карладаккхар (1 с.)					
67	Дешаран шарахь биначу белхан жамдар	1	0	0		www. urok95/ru.
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		50	3	2		

--	--	--	--	--	--

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

11 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талла- ман белхаш	Кхолла- раллин белхаш		
	Синтаксис. Цхьалхе а, чолхе а предложени. Ма-дарра а, лач а къамел (22 с. + 4 с.)					
1	Дийцаран, хатгаран, айдаран, тЕедожоран предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
2	Предложенехь дешнийн уьйр. Подлежащииий, сказуеминий йуккъехь тире	1	0	0		www. desharkho.ru
3	Талламан болх	1	1	0		www. desharkho.ru
4	Цхьалхечу предложенийн кепаш	1	0	0		www. desharkho.ru
5	Предложенин цхьанатайпана меженаш	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
6	Цхьанатайпана а, цхьанатайпана боцу а къастамаш	1	0	0		www. urok95/ru.
7	Предложенин шакъаьстина меженаш. Шакъаьстина йуххедиллар, цуьнан нийсайаздар	1	0	0		www. urok95/ru.
8	Изложени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/
9	Латтаман дурс, цуьнан нийсайаздар	1	0	0		www. urok95/ru.
10	Йукъадало дешнаш, предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
11	Тедерзар, цуьнан нийсайаздар. Дешнаш-предложенеш хIаь, хIан-хIа	1	0	0		www. urok95/ru.
12	Чолхе-цхьаьнакхетта предложени а, цуьнгахь хуттургаш а, сацаран хьаьркаш а	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/

13	Талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
14	Чолхе-карарчу предложенех кхетам	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
15	Чолхе-карарчу предложенехь карара хуттургаш а, хуттурган дешнаш а	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16	Тетухучу предложенийн грамматически билгалонаш. Тетухучу предложенийн кепаш, церан схемаш	1	0	0		www.urok95.ru.
17	Тетуху предложени, цуьнан карчамаш	1	0	0		www.urok95.ru.
18	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени а, цуьнгахь хуттургаш а, сацаран хъаьркаш а	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
19	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь цЮьмалг, цЮьмалгаца тIадам	1	0	0		www.urok95.ru.
20	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь шитIадам	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
21	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь тире	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
22	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь цЮьмалг, цЮьмалгаца тIадам	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
23	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь шитIадам	1	0	0		www.desharkho.ru
24	Ма-дарра а, лач а кьамел. Ма-дарра кьамел лач кьамеле дерзор	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
25	Ма-даррачу кьамелехь сацаран хъаьркаш. Цитаташ а, цаьргахь сацаран хъаьркаш а	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
26	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/
	Пунктуацн. Орфографи (7 с. + 1 с.)					
27	Йозанехь сацаран хъаьркаш хIитторан бакьонаш. <i>ТIадам, хаттаран хъаьрк, айдаран хъаьрк</i>	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/

28	Йозанехъ сацаран хъаьркаш хИтторан бакъонаш. <i>ДукхатIадамаи, цIоьмалг, цIоьмалгаца тIадам</i>	1	0	0		www.desharkho.ru
29	Йозанехъ сацаран хъаьркаш хИтторан бакъонаш. <i>ШитIадам, тире, къовлари, маьIалгаи</i>	1	0	0		www.desharkho.ru
30	Нохчийн орфографих боцца хаамаш. Доккха элп йаздаран бакъонаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31	Талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
32	Орамехъ мукъа а, мукъаза а элпаш нийсайаздар. Дешнаш цхъаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздар	1	0	0		www.urok95/ru.
	Iамийнарг карладаккхар (1 с.)					
33	Iамийнарг карладаккхар. Дешаран шарахъ биначу белхан жамIдар	1	0	0		www.urok95/ru.
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		33	3	2		